

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

u.remissvar@regeringskansliet.se

U2020/04429/GV

Stockholm 2020-12-03

Remissvar Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper. (SOU 2020:43)

Inledning

Sveriges Skolledarförbundet ser det som djupt problematiskt att de svenska betygssystemen genomgår återkommande stora reformer. Reformerna som är tidskrävande, dyrbara och som flyttar fokus från mer angelägna utvecklingsarbeten. Förbundet eftersträvar en ordning där feedback till och bedömning av elever i högre grad är en fråga som diskuteras lokalt av professionen i samråd med elever och vårdnadshavare, istället för av politiker på riksnivå.

Som förbundet ser det har betygen tre funktioner, varav endast den första egentligen är intressant för skolans professionella. De tydliggör elevens summativa läranderesultat för eleven själv, de utgör urvalsinstrument för högre studier och de utgör underlag för utvärdering av hur väl skolan som organisation presterar.

Om betygen bara användes för att informera eleven om dennes läranderesultat i förhållande till målen så kunde i teorin alla skolor själva få bestämma vilket system som passade dem bäst. Men eftersom de också används för urval till högre studier så måste de vara jämförbara och likvärdiga. Därför behövs ett nationellt system.

Att betygen dessutom används för att utvärdera hur skolan som organisation presterar anser Sveriges Skolledarförbundet dock vara i grunden olämpligt. För att kunna utvärdera detta över tid borde särskilda kunskapsmätningar användas, med de tidigare Nationella utvärderingarna som förebild.

Sammanfattningsvis ser förbundet att många av de förbättringar som utredaren eftersträvar är fullt möjliga att genomföra även inom nuvarande system och uppmanar därför regeringen att noga överväga om denna reform är så nödvändig att fördelarna överväger de stora kostnader som är förknippade med de föreslagna förändringarna. Sveriges Skolledarförbundet har dock noterat att det finns en relativt bred samstämmighet på rikspolitisk nivå om att en övergång till ämnesbetyg på såväl gymnasieskolan som vuxenutbildningen är önskvärd

SVERIGES SKOLLEDARFÖRBUND

VASAGATAN 48 • BOX 3266 • 103 65 STOCKHOLM • TELEFON 08-567 062 00
ORG.NR. 802003-0626 • STYRELSENS SÄTE STOCKHOLM • INFO@SKOLLEDARNA.SE • WWW.SKOLLEDARNA.SE

och kommer att genomföras. Förbundet nöjer sig därmed med att framföra den grundläggande kritiken mot återkommande förändringar här inledningsvis, och kommenterar fortsättningsvis förslagen utifrån ett sakmässigt perspektiv.

Sveriges Skolledarförbunds kommentarer till utredarens förslag.

Förslag 11.1 Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska vara ämnesutformade

Utredaren föreslår att den kursutformade gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ersättas av en ämnesutformad gymnasieskola och -särskola

Sveriges Skolledarförbund har uppfattat att det finns en bred uppslutning för en återgång till en ämnesutformad gymnasieskola. Sammanfattningsvis anser Sveriges Skolledarförbund att det är fullt möjligt att genomföra utredarens förslag.

Sveriges Skolledarförbund vill dock uppmärksamma att det finns ett flertal kurser inom främst yrkesprogrammen, som svårligen går att ge i ämnesform. Yrkesförutbildningen är ett sådant exempel som därför behöver ses över särskilt.

Förslag 11.2 Ämnesbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Utredaren föreslår att ämnesbetyg ska ersätta dagens kursbetyg.

Förbundet delar utredarens bedömning att ämnesbetyg på ett bättre sätt än kursbetyg speglar en elevs sammanlagda kunskaper i ett ämne. Den stora nackdelen med kursbetygen, och de gällande kunskapskraven, har varit svårigheten för elever att visa, och för lärarna att bedöma, kunskapsprogressionen. En övergång till en ämnesutformad gymnasieskola med ämnesbetyg bör innebära en öppning för att det inom systemet ges möjligheter för elever att kunna visa att de tagit till sig av feedback de erhållit från lärare vid tidigare bedömningar. Utrymmet för mer formativ bedömning ökar, vilket är positivt.

Samtidigt vittnar många av förbundets medlemmar om att så kallat uppskjutarbeteende var vanligt förekommande före kursbetygens införande. Kursbetygen har, enligt många bedömning, inneburit ett ökat fokus på undervisning och lärande under elevernas hela skolgång, vilket måste ses som positivt.

Sveriges Skolledarförbund noterar att det finns en bred uppslutning också bakom denna del av förslaget. Även här gör förbundet den sammantagna bedömningen att det är fullt möjligt att genomföra utredarens förslag men vill samtidigt framhålla att många av de förbättringar som utredaren eftersträvar är fullt möjliga att genomföra inom nuvarande system.

Förslag 11.3 Modell för ämnesbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Utredaren föreslår en modell där ämnen delas in i nivåer med progression mellan nivåerna. Betyg i ämnet sätts efter varje nivå och ersätts successivt av betyget på nästa nivå fram till elevens slutliga betyg i ämnet. Betygsättningen ska göras mot en uppsättning betygs-kriterier som avser hela ämnet.

Sveriges Skolledarförbund har inget att invända mot förslaget. Såvitt förbundet kan bedöma blir dock förändringen i arbetsbelastning inte så stor för de undervisande och betygsättande lärarna. Mot bakgrund av den höga rörligheten bland lärare kommer det även fortsättningsvis att krävas en betydande dokumentation över kunskapsutvecklingen för varje enskild elev. Om inte detta sköts finns en risk att elever sätts i situationer där en lärare som bara undervisat eleven en kortare tid får ansvaret att besluta om ett mycket avgörande slutbetyg. Många rektorer minns även att det tidigare lades en betydande mängd arbetstid på att leta efter tidigare omdömen för elever som byter skola, program, kommer tillbaka efter uppehåll etc.

Förslag 11.4 Ämnen och kursplaner behöver ses över

Skolverket ges i uppdrag att se över och omforma ämnesplanerna och ämnena så att de fungerar för ämnesbetyg i en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola.

Sveriges Skolledarförbund ser att det är nödvändigt med en översyn och att denna kan komma att bli både omfattande och resurskrävande.

Förslag 11.6.1 Det ska fortsatt vara smidiga övergångar mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen

Utredaren föreslår att motsvarande modell för ämnesbetyg i gymnasieskolan ska införas inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå.

Sveriges Skolledarförbund ser att det är av stor betydelse för vuxenutbildningen att verksamheten där kan fortsätta vara så individinriktad och flexibel som möjligt. Förbundet menar att det är möjligt att genomföra utredarens förslag även inom vuxenutbildningen även om det inte framgår tydligt att verksamheten som sådan vinner något på reformen.

Förslag 11.7.1 En timplan behövs inte för att stödja ämnesbetyg

Utredaren gör bedömningen att det inte behövs någon nationell timplan för att stödja ämnesbetyg eftersom gymnasiepoängen kvarstår.

Sveriges Skolledarförbund vill lyfta en oro för möjligheten att säkerställa innehållet i lärlingsutbildningen i en övergång till ämnesutformning och ämnesbetyg. Förbundet ser att det kan finnas behov av tydliggöranden i form av timplaner för vissa individer inom framförallt lärlingsutbildningen.

Förslag 12.1 Betygsskalan ska ha en inbyggd kompensatorisk princip

Utredaren föreslår att en kompensatorisk betygssättning ska införas i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå. De godkända betygstegen på nuvarande betygsskala ska behållas men skalan ska ha en inbyggd kompensatorisk princip. Det innebär att läraren vid betygssättningen ska göra en sammantagen bedömning av vilket betygssteg som bäst motsvarar elevens kunskaper.

Sveriges Skolledarförbund vill återkomma till att det är ett svaghetstecken för ett skolsystem att betygsskalor återkommande diskuteras på högsta politiska nivå. I ett väl fungerande system med lärare som är välutbildade och starka i sin professionsutövning bör tilliten till att lärare sätter rättvisande betyg vara betydande.

Förslag 12.2 Betygskriterier och kriterier för bedömning ska beskriva kunskapsnivåer

Utredaren föreslår att begreppet betygskriterier ska ersätta begreppet kunskapskrav i alla skolformer. Utredaren föreslår inga ändringar i kunskapskravens utformning. Skillnaden är att betygsnivåerna byter namn från kunskapskrav till betygskriterier.

Sveriges Skolledarförbund har inget att invända mot förslaget.

Förslag 12.2.3 Kriterier för bedömning ska användas när betyg inte sätts.

Utredaren föreslår att begreppet kriterier för bedömning ska ersätta begreppet kunskapskrav i årskurser eller för ämnesområden där betyg inte sätts.

Sveriges Skolledarförbund har inget att invända mot förslaget.

Förslag 12.3 Betyget E kan inte kompenseras

Utredaren föreslår att för betyget E måste en elevs kunskaper motsvara samtliga betygskriterier för E.

Sveriges Skolledarförbund tillstyrker att gränsen för E hålls intakt. Förbundet menar dock att det är viktigt att det även fortsättningsvis ges möjlighet för elever att visa sina kunskaper vid många tillfällen.

Förslag 12.4 För betygen A, B, C och D gör läraren en sammantagen bedömning.

Utredarens förslag innebär att visade kunskaper kan kompenseras mot varandra och att kompensationen ska utgå från professionella överväganden.

Sveriges Skolledarförbund menar att betygssättningens utformning i första hand är en fråga för lärarprofessionen. Förbundet ser dock att kraven på transparens och likvärdighet i betygssättningen ständigt stiger och att lärarna även fortsättningsvis kommer att möta en stark förväntan från såväl elever som vårdnadshavare på tydligt motiverade beslut.

Professionsstärkande insatser gällande betygssättningen kommer att bli viktigare, såväl inom den grundläggande lärarutbildningen som för redan verkssamma lärare. Här har även landets skolledare en viktig roll att spela.

Sveriges Skolledarförbund avråder från att göra betygsskalan mer kompensatorisk genom möjligheter att helt och hållet bortse från vissa kunskapskrav. Ett sådant utrymme riskerar att leda till sämre likvärdighet. En mer framgångsrik väg torde istället vara att försöka göra bedömningsområdena vidare och mer öppna för lärarna.

Förslag 12.5 Godkäntgränsen i den obligatoriska skolan bör utredas.

Utredaren gör bedömningen att regeringen bör överväga att utreda om det ska finnas en godkäntgräns i den obligatoriska skolan och om behörighetskraven till nationellt program i gymnasieskolan behöver ses över.

Sveriges Skolledarförbund stödjer förslaget att tillsätta en sådan utredning.

Förslag 13.1 Elevens kunskapsnivå under betyget E ska synliggöras med ytterligare ett underkänt betyg med framtagna betygskriterier och som motsvarar poäng.

Sveriges Skolledarförbund avråder regeringen från att gå vidare med förslagen gällande ytterligare ett underkänt betyg. Förbundet ser hellre att lärare uppmuntras att med mer beskrivande text tydliggöra en elevs kunskapsprogression när den sammantagna bedömningen är att gränsen för E inte uppnåtts.

Förslag 14.1.2 Läraren ska göra en allsidig bedömning av elevens kunskaper

Utredaren föreslår att en ändring görs i läroplanerna av den punkt som anger att läraren vid betygssättning ska ”utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper”.

Sveriges Skolledarförbund bifaller förslaget.

Förslag 14.1.3 Det bör finnas rutiner för skolans bedömningspraktik.

Sveriges Skolledarförbund ser det som en självklar del av rektors profession och arbetar på bred front för att förändra styrningen och resurssättningen av

skolan så att rektor kan ägna en större del av sin arbetstid åt liknande interna kvalitetskritiska processer.

Förslag 15.1.1 Införandet bör vara så samlat som möjligt

Utredaren föreslår att de flesta ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2021 och tillämpas från och med 1 juli 2022. Ämnesbetygen föreslås införas för utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2024.

Sveriges Skolledarförbund har inget att invända mot förslaget.

Förslag 17.3 Insatser för att motverka betygsinflation och olikvärdig betygssättning

Sveriges Skolledarförbund ser allvarligt på den tilltagande betygsinflationen och menar att den på sikt riskerar att radera förtroendet för skolan som professionell organisation. Det finns definitivt anledning för såväl skolledare som lärare att arbeta systematiskt med förebyggande och kontrollerande åtgärder.

Dock är alla incitamenten inte alltid möjliga för skolan som organisation att rå på. Såväl existensen av skolmarknad som det ökade fokuset på resultat i form av höga betyg, innebär att det finns ett tryck på lärarna att sätta höga betyg.

De förslag som utredaren lämnat till regeringen för vidare utredning ser Sveriges Skolledarförbund som intressanta, med undantag av förslaget kring införande av examensprov. Att återgå till ett system där ett avslutande och avgörande prov avgör en elevs framtid känns varken rimligt eller tidsenligt. Förbundet ser att en mer lämplig angreppsvinkel vore istället att adressera de skevheter i samhällsbygget som underblåser betygsinflationen.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledarförbund

Matz Nilsson
Förbundsordförande